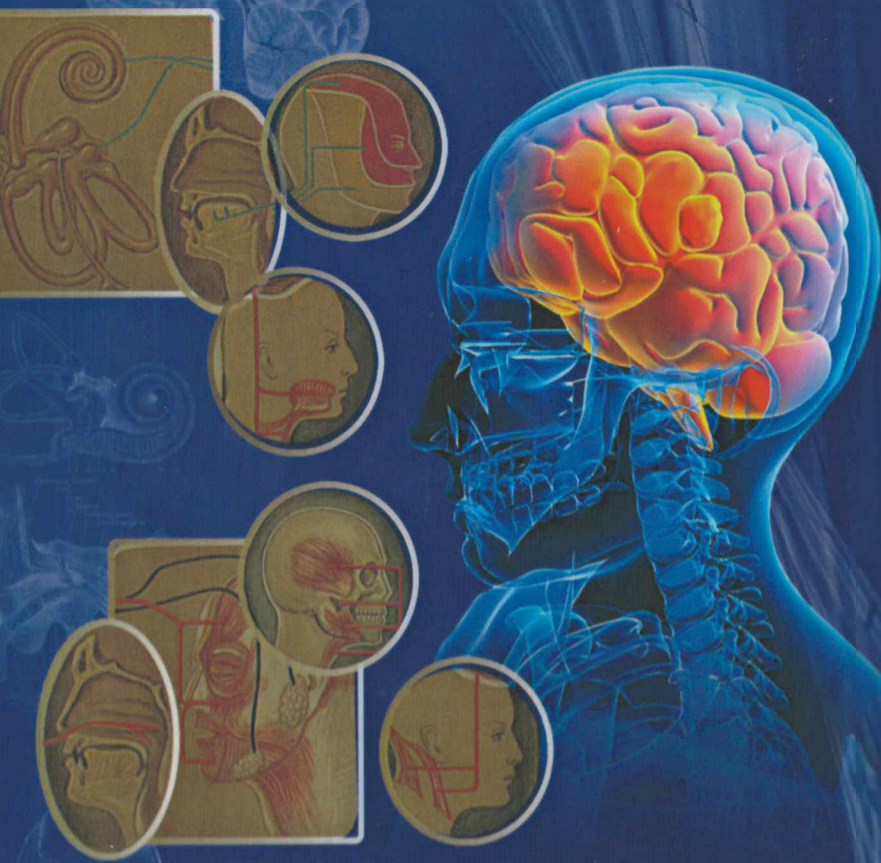

О. І. ПЕТРИК
Р. О. ВАЛЕЦЬКА

НЕВРОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДІЇ

О. І. ПЕТРИК, Р. О. ВАЛЕЦЬКА

НЕВРОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДІЇ

Навчальний посібник

Луцьк

ВАТ «Волинська обласна друкарня»

2011

**Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
як навчальний посібник для студентів вищих навчальних
закладів (Лист № 1/11-9801 від 22.10.2010 р.)**

Рецензенти:

Стеценко Г. С. – академік Академії медико-технічних наук України, доктор медичних наук, професор, ректор Луцького біотехнічного інституту Міжнародного науково-технічного університету;

Грейда Б. П. – кандидат медичних наук, професор, завідувач кафедри фізичної реабілітації інституту фізичної реабілітації Інституту фізичної культури та здоров'я Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Смолюк І. О. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти педагогічного інституту Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Петрик О. І., Валецька Р. О.

П 30 Неврологічні основи логопедії: навчальний посібник. – Луцьк: БАТ «Волинська обласна друкарня», 2011. – 120 с.

ISBN 978-966-361-191-4 (серія)

ISBN 978-966-361-571-4

У книзі лаконічно й систематично викладено зміст про структурно-функціональну організацію мовленнєвої діяльності в нормі та патології, для розуміння якої важливими є знання про динамічну локалізацію вищих коркових функцій. Представлено форми мовленнєвих порушень, зумовлені ураженням нервової системи як органічного, так і функціонального характеру. У кожному змістовому модулі щодо порушення мовлення подано класифікацію, розкрито етіопатогенез, клінічну симптоматику, приділено увагу профілактиці, своєчасному виявленню відхилень у нервово-психічному й мовленнєвому розвитку дітей з урахуванням розвитку кожного вікового періоду дитини й індивідуального підходу до виховання і навчання та скерування таких дітей до вчителів-логопедів.

Для викладачів та студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільне виховання», які не будуть працювати логопедами.

УДК 376.2 – 616.8 (075.8)

ББК 74.37я73

З М І С Т

Передмова.....	5
----------------	---

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Нейрофізіологія.....	7
----------------------	---

**ТЕМА: Функціональне значення різних відділів
нервової системи для мовленнєвої діяльності.....**7

1. Поняття про логопедію як науку, її мета і завдання.
Зв'язок логопедії з іншими науками.....8
2. Значення критичних періодів розвитку мовлення
в дітей дошкільного віку.....12
3. Послідовність розвитку центральної нервової системи.....17
4. Будова і функції головного мозку.....22
5. Функціональне значення різних відділів нервової
системи для мовленнєвої діяльності.....27
6. Вчення А. Р. Лурія про три функціональні блоки
головного мозку.....35
7. Функціональна асиметрія півкуль головного мозку
в нормі та патології.....38

Питання для самопідготовки.....	41
---------------------------------	----

Тестові завдання до теми.....	42
-------------------------------	----

Відповіді до тестових завдань.....	49
------------------------------------	----

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Розвиток мовлення в онтогенезі.....	50
-------------------------------------	----

**ТЕМА: Особливості розвитку мовлення дітей
дошкільного віку.....**50

1. Основні етапи психомоторного і мовленнєвого розвитку
дошкільнят.....51

Питання для самоконтролю.....	58
-------------------------------	----

Тестові завдання до теми.....	59
-------------------------------	----

Відповіді до тестових завдань.....	63
------------------------------------	----

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

Неврологічні основи патології мовлення.....	64
---	----

**ТЕМА: Порушення мовлення внаслідок уроджених
і набутих органічних уражень центральної
і периферичної нервових систем.....**64

1. Класифікація порушення мовлення, їх види.....	65
2. Порушення мовлення внаслідок вроджених і набутих органічних уражень центральної і периферичної нервових систем.....	69
Дизартрія.....	69
Афазія.....	74
Алалія.....	76
Дислексія.....	79
Дисграфія.....	79
3. Реактивні порушення мовлення дітей (мовленнєві неврози). Розлади темпу і ритму мовлення.....	80
4. Мовленнєві порушення при ранньому дитячому аутизмі, негативізмі, дитячих церебральних паралічах..	88
Аутизм. Дитячий негативізм.	88
Дитячі церебральні паралічі (порушення мовлення).....	89
5. Загальне недорозвинення мовлення дітей дошкільного віку.....	91
6. Запобігання мовленнєвих порушень дошкільників.....	94
Питання для самоконтролю	100
Тестові завдання до теми.....	101
Відповіді до тестових завдань.....	114
Орієнтовні питання до заліку з курсу «Неврологічні основи логопедії».....	114
Словничок термінів і понять.....	117

СЛОВНИЧОК ТЕРМІНІВ І ПОНЯТЬ

Агнозія – порушення зорового, слухового та дотикового сприймання внаслідок ураження кори головного мозку.

Аграматизм – порушення розуміння і вживання граматичних засобів мовлення.

Аграфія (дисграфія) – неможливість (аграфія) або часткове специфічне порушення (дисграфія) процесу письма.

Алалія – відсутність або недорозвиток мовлення внаслідок органічного ураження мовленнєвих зон кори головного мозку у внутрішньоутробному чи ранньому періоді розвитку дитини. Розрізняють моторну, а також сенсорну алалії.

Алексія – розлад читання, зумовлений порушенням розуміння тексту.

Артикуляція – процес формування звуків мови.

Афазія – порушення мови, що характеризується повною або частковою втратою здатності розуміти чужу мову, користуватися словами чи фразами внаслідок локальних уражень головного мозку.

Афонія – втрата голосу, беззвучність.

Аутизм – повна відсутність потреби бажання контактувати з оточуючими.

Брадилалія – патологічне сповільнення темпу мови.

Брока центр (зона) – центр моторної мови, розміщений у задній частці нижньої лобової звивини лівої півкулі мозку.

Верніке центр (зона) – центр сприйняття мови, розміщений у задньому відділі скроневої звивини лівої півкулі мозку.

Внутрішня мова – беззвучна, прихована мова в процесі мислення.

Гіперкінез – автоматичні недоцільні рухи, спричинені мимовільними скороченнями скелетних м'язів.

Дизартрія – розлад розбірливої мови.

Дислалія – порушення звуковимови при нормальному слуху і збереженій іннервації мовленнєвого апарату.

Заїкання – порушення темпоритмічної організації мови, зумовлені судомним станом м'язів мовленнєвого апарату.

Корекція порушень мовлення – виправлення недоліків мови.

Логопедія – педагогічна наука про порушення мови, методи їх запобігання, виявлення, усунення засобами спеціального навчання і виховання.

Логорея – патологічна багатослівність.

Мутизм – припинення мовленнєвого спілкування внаслідок психічної травми.

Модуляція голосу – зміна висоти голосу, пов'язана з інтонацією.

Нарафазія – порушення висловлювання, що проявляється у неправильному вживанні звуків (буквенна) або слів (вербальна) в усній та письмовій мові.

Недорозвиток мови – якістю низький рівень сформованості порівняно з нормою тієї або іншої мовленнєвої функції або мовної системи у цілому.

Ортодонтія – розділ медицини, який займається вивченням, запобіганням і лікуванням деформацій зубних рядів щелепно-лицевого скелета.

Порушення голосу – відсутність або розлади фонації внаслідок порушення в голосовому апараті.

Порушення мови (синоніми – розлади мовлення, мовленнєві порушення, дефекти мовлення, мовленнєві відхилення, мовленнєва патологія) – відхилення від мовленнєвої норми, прийнятої в даному середовищі, що проявляються в часткових порушеннях (звуковимови, голосу, темпу і ритму) та зумовлені розладом нормального функціонування психофізіологічних механізмів мовленнєвої діяльності. Порушення вербальної комунікації.

Порушення мовного апарату – група різних видів відхилень у розвитку мови, які мають різну причину, механізм розвитку, ступінь вираженості.

Розпадання мовлення – втрата набутих мовленнєвих навиків та комунікативних умінь внаслідок локальних уражень мозку.

Ринолалія – гугнявість, порушення тембру голосу і звуковимови, зумовлене анатомо-фізіологічними дефектами мовленнєвого апарату.

Судоми – мимовільне скорочення м'язів.

Тахілалія – патологічне прискорення мовлення.

Тремор (тремтіння) – самовільне ритмічне коливання кінцівок, голосу, язика.

Фонетико-фонематичне недорозвинення – порушення процесів формування вимовної системи рідної мови в дітей із різ-

ними мовленнєвими розладами внаслідок дефектів сприйняття і вимови фонем.

Фонематичний аналіз і синтез – розумова дія з аналізу або синтезу звукової структури слова.

Фонематичне виховання – спеціальна розумова дія з диференціації фонем і ставлення звукової структури слова.

Фонематичний слух – тонкий систематизований слух, який має здатність розрізняти і пізнавати фонemi.

Фонопедія – комплекс педагогічного впливу, спрямований на активізацію і координацію нервово-м'язового апарату гортані, корекцію дихання й особистості навчаючого.

Навчальне видання

**ПЕТРИК Омелян Іванович
ВАЛЕЦЬКА Руслана Омелянівна**

НЕВРОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДІЇ

Навчальний посібник

**Редактор – Оксана Неймарк
Технічний редактор – Іван Марченко
Художнє оформлення – Володимира Оверчука
Комп'ютерна верстка – Ольги Мельник**

Підписано до друку 10.01.2011 р. Формат 60х84 1/16.
Папір офсетний. Гарнітура Minion Pro.
Офсетний друк. Обл.-вид. арк. 6,65. Ум. друк. арк. 6,98. Тираж 500. Зам. 5173.

БАТ "Волинська обласна друкарня"
43025 м. Луцьк, просп. Волі, 27, тел.: (0332) 24-41-73, 24-15-27.
Свідцтво про державну реєстрацію ДК № 1350 від 13.05.2003 р.

Друк та палітурні роботи БАТ "Волинська обласна друкарня"
43025 м. Луцьк, просп. Волі, 27, тел. (0332) 24-25-07.